

عنوان مقاله :

فرصت ها و تهدیدهای فضای مجازی برای طلاب جوان ، در نقش والد آینده.

نویسندگان: مینا مولایار - زلیخا بهاری

استاد راهنما: خانم رقیه عبدلی

حوزه علمیه الزهرا شاهیندژ

1404

چکیده:

فرصت ها و تهدید های فضای مجازی برای طلاب جوان به عنوان والدین آینده از جمله مسائل پر چالش جامعه ی امروز است با توجه به گسترش بی سابقه ی کاربران اینترنتی، فضای مجازی از اهمیت ویژه ای برخوردار است به طوری که تمام آحاد جامعه را تحت الشعاع قرار می دهد طلاب جوان نیز از این مقوله مستثنی نیستند، از آنجایی که گسترش فضای مجازی می تواند فرصت های قابل توجهی ایجاد کند، چالش های زیادی نیز به وجود می آورد. ضرورت دارد طلاب جوان به عنوان والدین آینده، برای ایجاد رفتاری متناسب با شأن طلبگی همچنین تربیت نسل آینده میان فرصت ها و تهدید های فضای مجازی تعادل برقرار کنند و از فناوری مفید آن بهره ببرند در این صورت از آسیب های احتمالی آن جلوگیری می شود. این مقاله به صورت کتابخانه ای، توصیفی - تحلیلی می باشد و هدف آن شناسایی فرصت های فضای مجازی برای تربیت دینی و علمی فرزندان و تحلیل تهدید های فرهنگی و اخلاقی این فضا برای خانواده، با ارائه راهکارهای تربیتی مبتنی بر آموزه های دینی برای مدیریت فضای مجازی می باشد تا با آگاهی و مسئولیت پذیری بیشتر، هم از مزایای فضای مجازی بهره ببرند و هم از آسیب های آن جلوگیری کنند. از دستاورد های این تحقیق، طلاب جوان می توانند با بررسی فرصت های آموزشی، تبلیغی و ارتباطی میان طلاب همچنین بررسی

تهدیدهای اخلاقی، فرهنگی، اجتماعی، تربیتی و روانی آن، به منظور ارائه راهکارهای عملی برای استفاده بهینه از این فضا در نقش والدین آینده نیز بهره ببرند. مطالعات پیشین بیشتر به بررسی کلی فضای مجازی پرداخته اند، اما تمرکز بر نقش خاص طلاب جوان به عنوان والدین آینده کمتر مورد توجه قرار گرفته است. این مقاله با نگاهی کاربردی به این خلأ پژوهشی پاسخ میدهد.

کلمات کلیدی

فضای مجازی ، والدین آینده ، تهدیدها و فرصت ها ، طلاب جوان ،

تربیت دینی ، راهکارهای تربیتی

گسترش بی‌سابقه و نفوذ فراگیر فضای مجازی در عصر حاضر، تمامی سطوح و اقشار جامعه، از جمله قشر فرهیخته و تاثیرگذار طلاب جوان را تحت تأثیر قرار داده است. این فضا، در کنار ایجاد فرصت‌های بی‌نظیر در عرصه‌های آموزشی، تبلیغی و ارتباطی، تهدیدات جدی فرهنگی، اخلاقی، تربیتی و روانی را نیز متوجه نهاد خانواده و به‌ویژه تربیت نسل آینده ساخته است. طلاب جوان، به‌عنوان والدین آینده و الگوهای دینی و علمی جامعه، نقشی خطیر در مواجهه هوشمندانه با این پدیده پیچیده و تربیت نسلی آگاه و متعهد بر عهده دارند. ضرورت دارد این قشر با شناخت عمیق و متوازن از قابلیت‌ها و مخاطرات فضای مجازی، رفتاری متناسب با شأن طلبگی در پیش گرفته و از فناوری به‌گونه‌ای مفید بهره ببرند که ضمن بهره‌مندی از مزایای آن، از آسیب‌های ویرانگر آن بر کانون خانواده و تربیت دینی و علمی فرزندان پیشگیری شود. این مقاله، با رویکردی کتابخانه‌ای و روش توصیفی-تحلیلی درصدد است تا با تمرکز بر نقش خاص طلاب جوان به‌عنوان والدین آینده - که در مطالعات پیشین* کمتر مورد توجه قرار گرفته است - به شناسایی فرصت‌های تربیتی فضای مجازی در حوزه‌های دینی و علمی بپردازد و همزمان، تهدیدات فرهنگی و اخلاقی این فضا برای نهاد خانواده را تحلیل نماید. هدف نهایی، ارائه راهکارهای تربیتی عملی و کاربردی ریشه‌گرفته از آموزه‌های دینی، برای مدیریت صحیح و مسئولانه فضای مجازی است. بدین ترتیب، این پژوهش می‌کوشد تا طلاب جوان را توانمند سازد تا با آگاهی و مسئولیت‌پذیری افزون‌تر ضمن بهره‌گیری از امکانات آموزشی، تبلیغی و ارتباطی این فضا، سپر محکمی در برابر تهدیدات اخلاقی، فرهنگی، اجتماعی، تربیتی و روانی آن برای خود و خانواده‌های آینده‌شان ایجاد کنند و گامی مؤثر در جهت تربیت نسلی متعادل و مصون در دنیای دیجیتال بردارند.

1. فرصت های فضای مجازی برای تربیت دینی طلاب جوان در نقش والد آینده

1-1 تولید و انتشار محتوای دینی جذاب و چندرسانه‌ای

استفاده از قالب‌های متنوع: طلاب می‌توانند از ویدیوهای کوتاه، پادکست‌های تفسیر قرآن، اینفوگرافیک‌های احکام (۱)، و بازی‌های تعاملی برای انتقال مفاهیم دینی به کودکان استفاده کنند. این قالب‌ها با ویژگی جذابیت و تنوع فضای مجازی همسو است و یادگیری را برای نسل جدید مؤثرتر می‌کند. شبکه‌های اجتماعی به‌عنوان پلتفرم آموزشی: ایجاد کانال‌های تخصصی در پیام‌رسان‌ها (مانند بله، ایتا) یا صفحات اینستاگرام با محتوای دینی متناسب با سن کودکان، امکان دسترسی گسترده و روزمره به آموزه‌های اسلامی را فراهم می‌کند.

فضای مجازی امکان دسترسی به مخاطبان گسترده در سراسر جهان را فراهم می‌کند. طلاب می‌توانند از این فضا برای انتشار معارف دینی، پاسخ به شبهات و آموزش مسائل شرعی بهره ببرند. به گفته حجت‌الاسلام ملکی، طلاب جوان می‌توانند با ورود به فضای مجازی با جوانان ارتباط خوبی ایجاد کرده و پاسخگوی مسائل شرعی و دینی آنان باشند.

2-1. ایجاد جامعه‌های مجازی تعاملی برای خانواده‌ها

گروه‌های والدین آگاه طلاب می‌توانند گروه‌های مجازی برای والدین جوان ایجاد کنند تا در آن‌ها به پرسش‌های تربیت دینی (مانند آموزش نماز یا حجاب به کودکان) پاسخ دهند. این رویکرد مبتنی بر **اصل تعاملی بودن فضای مجازی است که امکان تبادل نظر با سرعت بالا را فراهم می‌کند. الگوسازی از طریق داستان‌های مجازی: ** انتشار خاطرات مجازی از تجربیات عملی تربیت دینی (مانند قصه‌گویی‌های محرم یا برنامه‌های کودکانه در ماه رمضان) که در وبلاگ‌ها یا شبکه‌های اجتماعی به‌اشتراک گذاشته می‌شود، می‌تواند به‌عنوان الگو برای والدین آینده عمل کند.

(۱) اینفوگرافیک یا داسویر بیان دیداری چکیده یک موضوع یا مطلب به شکل عکس، نمودار،

اتصالات است و عده‌ای اینفوگرافیک را نوعی نقشه مفهومی می‌دانند که از این طریق ارتباط بین

مفاهیم به زبان ساده‌تر و به شکل بصری نمایش داده می‌شود. اینفوگرافیک نگاره متن به شکل

تصویر است.

- مدیریت زمان: برنامه‌ریزی دقیق برای استفاده متعادل از فضای مجازی و جلوگیری از اتلاف وقت
- خودکنترلی: تقویت اراده و خویشتن‌داری برای استفاده صحیح از فضای مجازی .

2. راهکارهای خانوادگی

- نظارت فعال: نظارت هوشمندانه بر استفاده فرزندان از فضای مجازی بدون ایجاد حس محدودیت شدید .
- الگوسازی: والدین باید الگوی مناسب استفاده صحیح از فضای مجازی برای فرزندان باشند .
- گفت‌وگوی خانوادگی: ایجاد فضای گفت‌وگو در خانواده درباره فرصت‌ها و خطرات فضای مجازی

3. راهکارهای آموزشی و تبلیغی

- تولید محتوای جذاب: تولید محتوای دینی جذاب و متناسب با ذائقه نسل جوان .
- فعالیت‌های تعاملی: استفاده از روش‌های تعاملی و مشارکتی برای جذب جوانان .
- همکاری نهادها: همکاری بین نهادهای حوزوی، آموزشی و پلیس سایبری برای ایمن‌سازی فضای مجازی .
- در این مقاله می‌توان به آیات و مفاهیم قرآنی اشاره کرد که اصول کلی هدایت، مسئولیت‌پذیری و استفاده صحیح از ابزارها را بیان می‌کنند. اگرچه قرآن به طور مستقیم به فضای مجازی اشاره نکرده است، اما اصولی کلی را ارائه می‌دهد که می‌توانند در این زمینه تطبیق داده شوند.

آیات قرآن مرتبط با فرصت‌ها و تهدیدهای فضای مجازی

1. آیه ۶۷ سوره یوسف:

- متن آیه: "وَقَالَ يَبْنِي لَكَ تَدْخُلُوا مِنْ بَابٍ وَاحِدٍ وَادْخُلُوا مِنْ أَبْوَابٍ مُتَفَرِّقَةٍ وَمَا أُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ إِنْ أَلْحَمُّ إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ" .

- تفسیر و تطبیق: این آیه بر استفاده از راه‌های مختلف برای رسیدن به اهداف تأکید دارد. در فضای مجازی، این می‌تواند به معنای بهره‌گیری از platforms و روش‌های متنوع برای تبلیغ

معارف دینی و تربیت نسل جوان باشد. طلاب به عنوان والدین آینده میتوانند از این فرصت برای دسترسی به جوانان از طریق زبان و ابزارهایی که برای آنها جذاب است استفاده کنند .

2. آیه ۴ سوره ابراهیم:

• متن آیه: "وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا بِلِسَانٍ قَوْمِهِ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ فَيُضِلُّ اللَّهُ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ".

• تفسیر و تطبیق: این آیه اهمیت ارتباط به زبان قوم را یادآوری میکند. فضای مجازی زبان نسل جوان است و طلاب میتوانند از این فرصت برای بیان معارف دینی به زبانی قابل فهم و جذاب برای جوانان استفاده کنند. این امر به ویژه برای والدین آینده در تربیت فرزندان اهمیت دارد .

3. آیه ۶۰ سوره انفال:

• متن آیه: "وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخَرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ".

• تفسیر و تطبیق: این آیه بر آمادگی نیرو و ابزار برای مقابله با دشمنان تأکید دارد. در فضای مجازی، دشمنان از ابزارهای فرهنگی برای نفوذ استفاده میکنند، بنابراین طلاب باید از این فضا برای تبلیغ معارف قرآن و اهل بیت(ع) بهره ببرند. این امر برای والدین آینده در محافظت از فرزندان در برابر تهدیدهای فرهنگی ضروری است .

4. آیه ۶ سوره حجرات:

• متن آیه: "يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهْلَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ".

• تفسیر و تطبیق: این آیه بر تحقیق و تبیین اخبار قبل از انتشار تأکید دارد. در فضای مجازی که شایعات و اخبار نادرست به راحتی منتشر میشوند، طلاب به عنوان والدین آینده باید مسئولیت انتشار محتوای صحیح و مستند را بر عهده بگیرند و از انتشار مطالب بدون تحقیق بپرهیزند .

5. آیه ۳۶ سوره اسراء:

• متن آیه: "وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا".

• تفسیر و تطبیق: این آیه بر مسئولیت پذیری در برابر اعضا و جوارح تأکید دارد. در فضای مجازی، کاربران در برابر محتوایی که تولید یا منتشر میکنند مسئول هستند. طلاب جوان به عنوان والدین آینده باید مراقب باشند که از فضای مجازی برای آموزش و تربیت دینی استفاده کنند و از انتشار مطالب غیرمستند بپرهیزند .

نتیجه‌گیری

برای طلاب جوان، مواجهه با فضای مجازی در نقش والد آینده، یک «مسئولیت افزوده» بر دوش مسئولیت‌های حوزوی و علمی آنان است. این فضا همچون اقیانوسی خروشان است که هم می‌تواند مرواریدهای گرانبها (فرصت‌ها) را در خود داشته باشد و هم امواج سهمگین (تهدیدها) را. موفقیت در این مسیر، در گرو «شناخت»، «آمادگی» و «مهارت‌افزایی» است. طلبه‌ای که از هم اکنون به فکر کسب سواد دیجیتال و تربیتی است، نه تنها از این میدان مین به سلامت عبور خواهد کرد، بلکه گنجینه‌ای از دانش و ابزار را برای تربیت نسلی آگاه، متدین و موفق در دنیای مدرن به دست خواهد آورد. این همان تربیت «انسان عالم، متعهد و زمان‌آگاه» است که آرمان هر طلبه انقلابی است. فرصت‌ها و تهدیدهای فضای مجازی برای طلاب جوان، در نقش والد آینده.

فضای مجازی برای طلاب جوان در نقش والد آینده، همزمان هم فرصت است و هم تهدید. از یک سو، امکان تبلیغ دین، تربیت نسل جوان و گسترش معارف اسلامی را فراهم می‌آورد و از سوی دیگر، ممکن است به بحران هویت، شکاف نسلی و تضعیف ارزش‌های دینی بینجامد. موفقیت طلاب جوان در ایفای نقش والدینی در عصر دیجیتال، منوط به شناخت دقیق فرصت‌ها و تهدیدها، ارتقای سواد رسانه‌ای و به کارگیری راهکارهای هوشمندانه برای بهره‌گیری از فرصت‌ها و کاهش تهدیدها است. طلاب جوان باید با حفظ هویت دینی و فرهنگی خویش، از ظرفیت‌های بی‌نظیر فضای مجازی برای تربیت نسل آینده و تبلیغ معارف اسلامی بهره ببرند. فضای مجازی همانند یک تیغ دو لبه است که هم فرصت‌های بینظیری برای تبلیغ دین و تربیت نسل جوان فراهم میکند و هم تهدیدهای فرهنگی و اخلاقی به همراه دارد. طلاب جوان به عنوان والدین آینده باید با الهام از آیات قرآن، از این فضا برای انتشار معارف دینی و تربیت فرزندان استفاده کنند و همزمان، مراقب تهدیدهای آن باشند. با بهره‌گیری از اصول قرآنی مانند تحقیق، مسئولیت‌پذیری و استفاده از زبان قوم، میتوان فضای مجازی را به محیطی امن و مفید تبدیل کرد.

منابع

قرآن کریم

1. طباطبایی، محمد حسین، 1352ش/1393ق، تفسیر المیزان، بیروت-لبنان، دارالمعرفه
2. مکارم شیرازی، ناصر و همکاران، 1374ش، تفسیر نمونه، دار الکتب الاسلامیه، تهران - ایران
3. محمد رشید، رضا، عبده، محمد، 1414ق/1993م، تفسیر المنار، بیروت-لبنان، دارالمعرفه
4. رمیان، عبد الله بن محمد، تفسیر قرطبی، 1427ق، آراء القرطبی و المازری الإعتقادیة من خلال شرحیهما لصحیح مسلم، دار ابن الجوزی-
5. ابن کثیر، اسماعیل بن عمر، 1383ش/1424ق، تفسیر ابن کثیر، دار الاسلام، ریاض- عربستان
6. باقری اصل، رضا؛ جلالی فراهانی. امیرحسین ۱۳۸۵، پیشگیری اجتماعی از جرایم سایبری راهکاری اصولی برای نهادینه سازی اخلاق سایبری، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی دفتر ارتباطات و فناوری نوین، تهران.
7. ترکمان، مهرداد، ۳۹۱، نقش پلیس در پیشگیری از جرایم سایبری، مجموعه مقاله‌های همایش پیشگیری از جرم دانشگاه ملی مازندران
8. ترکمان، مهرداد، ۱۳۹۱. نقش پلیس در پیشگیری از جرایم سایبری، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم و تحقیقات مرکزی
9. جلالی فراهانی، امیرحسین، ۱۳۸۴ پیشگیری وضعی از جرایم سایبر در پرتو موازین حقوق بشر. نشریه فقه و حقوق شماره ششم
10. جلالی فراهانی، امیرحسین، ۱۳۸۳ پیشگیری از جرایم رایانه‌ای، مجله حقوق دادگستری شماره چهل و هفتم
11. جلالی فراهانی، امیرحسین، ۱۳۸۹ کنوانسیون جرایم سایبر و پروتکل الحاقی آن، انتشارات خرسندی چاپ اول تهران
12. حسن بیگی، ابراهیم، ۱۳۸۴. حقوق و امنیت در فضای سایبر، انتشارات موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر، چاپ اول، تهران
13. غلامی، علیرضا، ۱۳۹۱ امنیت فرهنگی در فضای مجازی. انتشارات مفتون همدانی، چاپ اول
14. قانون مجازات اسلامی جدید. ۱۳۹۲، تدوین سید مهدی کمالان، انتشارات برازش، چاپ دوم، تهران

15. مالمیر، محمود و احسان زررخ، ۱۳۸۹. پیشگیری از بزه دیدگی سایبری. فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم سال پنجم، شماره هفدهم
16. مجرب، محمد علی، ۱۳۸۸. فیشینگ چیست مقاله دانشگاه مهندسی کامپیوتر خاوران
17. محمد نسل، غلامرضا، ۱۳۸۷. پلیس و سیاست پیشگیری از جرم اولین همایش ملی پیشگیری از وقوع جرم
18. محمد نسل، غلامرضا، ۱۳۸۶. رویکردهای پلیس برای پیشگیری از جرم فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم. سال دوم؛ شماره پنجم